

DEPUTAT ÎN PARLAMENTUL REPUBLICII MOLDOVA

MD-2073, Chișinău, bd. Ștefan cel Mare și Sfint 105

www.parlament.md

04 02 2016

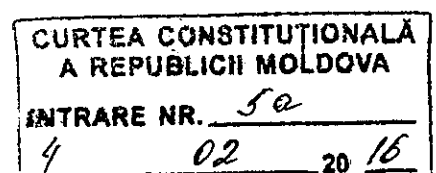
LA nr. 05

CURTEA CONSTITUȚIONALĂ A REPUBLICII MOLDOVA

str. Alexandru Lăpușneanu, 28
Chișinău MD 2004
Republica Moldova

SESIZARE

*prezentată în conformitate cu articolul 25 lit. c) din Legea nr. 317-XIII
din 13 decembrie 1994 cu privire la Curtea Constituțională și
articolele 38 alineat 1 litera g) și 39 din Codul Jurisdicției
constituționale nr. 502-XIII din 16 iunie 1995*

I. AUTORII SESIZĂRII:

- 1. Adrian LEBEDINSCHI**
Deputat în Parlamentul Republicii Moldova
Adresa pentru corespondență: mun. Chișinău, str. Columna 148/1

- 2. Vasile BOLEA**
Deputat în Parlamentul Republicii Moldova
Adresa pentru corespondență: mun. Chișinău, str. Columna 148/1

II. OBIECTUL SESIZĂRII

Prezenta sesizare are ca obiect de examinare unele prevederi din Codul de procedură penală nr. 122 din 14 martie 2003, în vigoare din 12 iunie 2003 (publicat în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 104-110 din 07 iunie 2003).

III. EXPUNEREA PRETINSEI SAU PRETINSELOR ÎNCĂLCĂRI ALE CONSTITUȚIEI PRECUM ȘI ARGUMENTELOR ÎN SPRIJINUL ACESTOR AFIRMAȚII

Expunerea faptelor

La data de 14 martie 2003 Parlamentul Republicii Moldova a adoptat Codul de procedură penală nr. 122 (în continuare – Cod).

La data de 07 iunie 2003 Codul a fost publicat în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 32-35.

Conform prevederilor art. 186 al. 9 din Cod, „după expirarea termenelor stabilite la alin. (5) și (8), termenul judecării cauzei cu menținerea inculpatului în stare de arest poate fi prelungit doar în cazuri excepționale, la demersul procurorului, printr-o încheiere motivată a instanței care judecă cauza, de fiecare dată cu 3 luni pînă la pronunțarea sentinței.”

Legislație pertinentă

Constituția Republicii Moldova

Articolul 4

Drepturile și libertățile omului

(1) Dispozițiile constituționale privind drepturile și libertățile omului se interpretează și se aplică în concordanță cu Declarația Universală a Drepturilor Omului, cu pactele și cu celelalte tratate la care Republica Moldova este parte.

(2) Dacă există neconcordanțe între pactele și tratatele privitoare la drepturile fundamentale ale omului la care Republica Moldova este parte și legile ei interne, prioritate au reglementările internaționale.

Articolul 23

Dreptul fiecărui om de a-și cunoaște drepturile și îndatoririle

(1) Fiecare om are dreptul să i se recunoască personalitatea juridică.

(2) Statul asigură dreptul fiecărui om de a-și cunoaște drepturile și îndatoririle. În acest scop statul publică și face accesibile toate legile și alte acte normative.

Articolul 25

Libertatea individuală și siguranța persoanei

(1) Libertatea individuală și siguranța persoanei sînt inviolabile.

(2) Percheziționarea, reținerea sau arestarea unei persoane sînt permise numai în cazurile și cu procedura prevăzute de lege.

(3) Reținerea nu poate depăși 72 de ore.

(4) Arestarea se face în temeiul unui mandat, emis de judecător, pentru o durată de cel mult 30 de zile. Asupra legalității mandatului se poate depune recurs, în condițiile legii, în instanța judecătorească ierarhic superioară. Termenul arestării poate fi prelungit numai de către judecător sau de către instanța judecătorească, în condițiile legii, cel mult pînă la 12 luni.

(5) Celui reținut sau arestat i se aduc de îndată la cunoștință motivele reținerii sau ale arestării, iar învinuirea - în cel mai scurt termen; motivele reținerii și învinuirea se aduc la cunoștință numai în prezența unui avocat, ales sau numit din oficiu.

(6) Eliberarea celui reținut sau arestat este obligatorie dacă motivele reținerii sau arestării au dispărut.

Articolul 54

Restrîngerea exercițiului unor drepturi sau al unor libertăți

(1) În Republica Moldova nu pot fi adoptate legi care ar suprima sau ar diminua drepturile și libertățile fundamentale ale omului și cetățeanului.

(2) Exercițiul drepturilor și libertăților nu poate fi supus altor restrîngeri decît celor prevăzute de lege, care corespund normelor unanim recunoscute ale dreptului internațional și sînt

necesare în interesele securității naționale, integrității teritoriale, bunăstării economice a țării, ordinii publice, în scopul prevenirii tulburărilor în masă și infracțiunilor, protejării drepturilor, libertăților și demnității altor persoane, împiedicării divulgării informațiilor confidențiale sau garantării autorității și imparțialității justiției.

(3) Prevederile alineatului (2) nu admit restrângerea drepturilor proclamate în articolele 20-24.

(4) Restriângerea trebuie să fie proporțională cu situația care a determinat-o și nu poate atinge existența dreptului sau a libertății.

Convenția Europeană a Drepturilor Omului

Articolul 5. Dreptul la libertate și la siguranță

1. Orice persoană are dreptul la libertate și la siguranță. Nimeni nu poate fi lipsit de libertatea sa, cu excepția următoarelor cazuri și potrivit căilor legale

c) dacă a fost arestat sau reținut în vederea aducerii sale în fața autorității judiciare competente, atunci când există motive verosimile de a bănui că a săvârșit o infracțiune sau când există motive temeinice de a crede în necesitatea de a-l împiedica să săvârșască o infracțiune sau să fugă după săvârșirea acesteia;

3. Orice persoană arestată sau deținută, în condițiile prevăzute de paragraful 1 lit. c) din prezentul articol, trebuie adusă de îndată înaintea unui judecător sau a altui magistrat împuternicit prin lege cu exercitarea atribuțiilor judiciare și are dreptul de a fi judecată într-un termen rezonabil sau eliberată în cursul procedurii. Punerea în libertate poate fi subordonată unei garanții care să asigure prezentarea persoanei în cauză la audiere.

4. Orice persoană lipsită de libertatea sa prin arestare sau deținere are dreptul să introducă un recurs în fața unui tribunal, pentru ca acesta să statueze într-un termen scurt asupra legalității deținerii sale și să dispună eliberarea sa dacă deținerea este ilegală.

5. Orice persoană care este victimă unei arestări sau a unei dețineri în condiții contrare dispozițiilor acestui articol are dreptul la reparații.

Articolul 13. Dreptul la un recurs efectiv

Orice persoană, ale cărei drepturi și libertăți recunoscute de prezenta convenție au fost încălcate, are dreptul să se adreseze efectiv unei instanțe naționale, chiar și atunci când încălcarea s-a datorat unor persoane care au acționat în exercitarea atribuțiilor lor oficiale.

Practică pertinentă a Curții Constituționale

Hotărârea Curții Constituționale nr. 72 din 23 decembrie 1999

3. Potrivit art. 79 alin. 1 CPP, durata ținerii sub arest în timpul cercetării infracțiunilor nu poate depăși 30 de zile, cu excepția cazurilor prevăzute de CPP. Întrucât cazurile de prelungire a duratei ținerii sub arest sînt expuse în art. 79 alin. 2 CPP, Curtea Constituțională consideră rațional de a supune controlului constituționalității și dispozițiile alin. 2 din acest articol.

Astfel, obiect al controlului constituționalității în prezentul dosar îl constituie dispozițiile art. 79 alin. 1, 2, 5 și 6 și art. 79/1 alin. 1 și 2 CPP cu modificările și completările ulterioare.

4. În conformitate cu Declarația Universală a Drepturilor Omului (art. 1), toate ființele se nasc libere și egale în demnitate și în drepturi. Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice prevede că orice individ are dreptul la libertatea și securitatea persoanei sale (art. 9 alin. 1).

Constituția Republicii Moldova de asemenea garantează fiecăruia dreptul la libertate individuală și siguranța persoanei (art. 25 alin. (1). Exercițiul unor drepturi sau al unor libertăți ale omului, în conformitate cu art. 54 alin. (1) din Constituție, poate fi restrîns numai prin lege și numai dacă se impune, după caz, pentru: apărarea siguranței naționale, a ordinii, a sănătății ori a moralei publice, a drepturilor și libertăților cetățenilor; desfășurarea anchetei penale; prevenirea consecințelor unei calamități naturale ori avarii. Acelorași scopuri este subordonată și ținerea preventivă sub arest ca măsură folosită în procesul anchetării infracțiunilor, care este chemată să nu le permită celor învinuiți sau bănuiți să se ascundă de organele de urmărire sau de judecată, să împiedice stabilirea adevărului în procesul penal ori să săvârșască acțiuni criminale (art. 73 alin. 1 CPP).

Constituția (art. 25 alin. (4), garantînd fiecărui om dreptul la libertate și siguranța persoanei, prevede că arestarea se face în temeiul unui mandat pentru o durată de cel mult 30 de zile. Termenul arestării poate fi prelungit cel mult pînă la 6 luni, iar în cazuri excepționale, cu aprobarea Parlamentului, pînă la 12 luni.

Aplicarea măsurii preventive sub formă de arest și emiterea mandatului de arestare sînt reglementate de art. 78, 78/1, 78/2, 79, 79/1 și art. 79/2 CPP.

Potrivit art. 78 alin. 2 CPP, arestarea preventivă se face în baza mandatului de arestare, emis de judecător, sau în baza deciziei tribunalului.

Art. 79 alin. 2 CPP prevede că, în cazuri excepționale, în funcție de caracterul complicat al cauzei penale, de gravitatea infracțiunii și în lipsa temeiurilor pentru schimbarea măsurii preventive, acest termen poate fi prelungit:

1) pînă la 6 luni - dacă persoana este învinuită de săvîrșirea unei infracțiuni pentru care legea prevede pedeapsa maximă de pînă la 15 ani privațiune de libertate;

2) pînă la 12 luni - dacă persoana este învinuită de săvîrșirea unei infracțiuni pentru care legea prevede pedeapsa maximă pînă la 25 de ani privațiune de libertate sau detenție pe viață.

Analiza acestor norme ale CPP în ansamblul lor denotă că ele au fost expuse de legiuitor fără a se ține seama de sensul textual al dispozițiilor art. 25 alin. (4) din Constituție, care prevăd că în procesul anchetării infracțiunilor:

-arestarea se face pentru un termen de cel mult 30 de zile;

-termenul arestării poate fi prelungit pînă la 6 luni; și

-în cazuri excepționale, cu acordul Parlamentului, termenul arestării poate fi prelungit pînă la 12 luni.

Prin urmare, Constituția (art. 25 alin. (4) stabilește termenul arestării; în cazul unor cauze cu un grad sporit de complexitate sau în funcție de alte circumstanțe este prevăzută posibilitatea prelungirii termenului arestării pînă la 6 luni, precum și posibilitatea prelungirii lui în cazuri excepționale.

Art. 79 alin. 1 și 2 CPP însă nu ține cont de aceste dispoziții constituționale: **lipsește delimitarea condițiilor și temeiurilor de prelungire a termenului de arest pînă la 6 luni și pentru cazurile excepționale;** nu sînt prevăzute cazurile în care procurorul se poate adresa repetat instanței de judecată cu un demers de prelungire a termenului de deținere în arest a persoanei.

Faptul că în lege lipsesc trimiterile directe la condițiile și temeiurile legale de prelungire repetată a termenului de arest poate avea consecințe negative - arestări abuzive.

Hotărârea Curții Constituționale din 23 noiembrie 2015 prin care s-a constatat că, sintagma: „simboluri naziste sau asemănătoare până la confundare” nu corespunde condițiilor de claritate a legii.

Curtea a menționat că atât articolul 23 din Constituție cât și Curtea Europeană prin jurisprudența sa impune ca normele adoptate de autoritățile publice să fie suficient de accesibile, clare și previzibile.

Potrivit jurisprudenței Curții Europene, o normă este accesibilă și previzibilă numai atunci cînd este redactată cu suficientă precizie, în așa fel încît să permită oricărei persoane să își corecteze conduita și să fie capabilă, cu consiliere adecvată, să prevadă, consecințele care pot apărea dintr-o normă.

Curtea a subliniat că **în lipsa indicării precise** în articolul 1 lit.b) din Legea nr. 54 din 21 februarie 2003 a listei sau a noțiunii care constituie **atribute și simboluri naziste**, prevederile acestuia devin **imprecise și neclare**, astfel încît nu permit cetățenilor să înțeleagă care simboluri sunt interzise, care sunt asemănătoare cu cele naziste și în același timp acordă instanțelor judecătorești o marjă de discreție extrem de largă în aplicarea acestora.

În acest sens, Curtea a reținut **existența hotărârilor judecătorești cu interpretări diametral opuse** a prevederilor art. 1 lit. b) din Legea nr. 54 din 21 februarie 2003 privind contracararea activității extremiste.

HOTĂRÎREA PLENULUI CURȚII SUPREME DE JUSTIȚIE A REPUBLICII MOLDOVA nr. 1 din 15 aprilie 2013 despre aplicarea de către instanțele judecătorești a unor

prevederi ale legislației de procedură penală privind arestarea preventivă și arestarea la domiciliu

6. Riscurile care justifică aplicarea arestului. Existența unei bănuieli rezonabile nu este suficientă pentru arestare. Art. 5 alin. (1) c) din Convenție mai cere existența motivelor „temeinice ale necesității de a-l împiedica [persoana] să săvârșească o infracțiune sau să fugă după săvârșirea acesteia”. Interpretând această prevedere, Curtea Europeană a distins patru riscuri (temeiuri) care pot justifica arestarea:

- riscul eschivării;
- riscul de a împiedica buna desfășurare a justiției;
- prevenirea săvârșirii de către persoană a unei noi infracțiuni; și
- riscul că punerea în libertate a persoanei va cauza dezordine publică (a se vedea hot.

Smirnova c. Rusiei, 24 iulie 2003, § 59).

Codul de procedură penală are prevederi similare. Temeiurile prevăzute de art. 176 alin.(1) Cod de procedură penală rezultă din jurisprudența CtEDO și urmează a fi interpretate în lumina acesteia. Pentru arestarea persoanei este suficientă existența cel puțin a unuia din cele 4 riscuri. În cazul în care nu poate fi identificat nici unul din aceste patru riscuri indicate mai sus, persoana urmează a fi pusă în libertate în virtutea art. 5 alin. (3) din Convenție.

61. În caz dacă este necesar de a prelungi durata arestării preventive sau la domiciliu a inculpatului, după trimiterea cauzei în instanța de judecată, acuzatorul de stat, nu mai târziu de 5 zile pînă la expirarea termenului de arestare care a fost aplicat în faza de urmărire penală, înaintează instanței care judecă cauza un demers privind prelungirea acestui termen. Fiecare prelungire a duratei arestării preventive nu poate depăși termenul de 90 de zile în faza judecării cauzei pînă la pronunțarea sentinței. Menținerea inculpatului în stare de arest în faza judecării cauzei poate fi prelungită doar în cazuri excepționale, la demersul acuzatorului de stat, printr-o încheiere motivată a instanței care judecă cauza, de fiecare dată cu 3 luni pînă la pronunțarea sentinței. Încheierea instanței, care judecă cauza, prin care a fost prelungită durata termenului de arestare a inculpatului, poate fi atacată separat cu recurs în instanța ierarhic superioară. Nu este susceptibilă de atac încheierea prin care a fost respins demersul acuzatorului de stat privind prelungirea duratei arestării inculpatului.

62. Prevederile art. 186 CPP, care reglementează procedura prelungirii duratei arestării preventive sau la domiciliu a inculpatului, sînt aplicabile în cazul cînd, la trimiterea cauzei în instanța de judecată, persoana se află în stare de arest, măsură care a fost aplicată în faza de urmărire penală, și numai pînă la pronunțarea sentinței.

65. Instanța de judecată, la soluționarea chestiunilor privind aplicarea, înlocuirea sau revocarea măsurii preventive aplicate inculpatului, obligatoriu constată existența temeiurilor (riscurilor) stipulate în pct.6) din Hotărîre. Soluția se ia printr-o încheiere motivată, adoptată în camera de deliberare.

66. Încheierea primei instanțe sau a instanței de apel privind înlocuirea sau revocarea arestului, precum și refuzul înlocuirii sau revocării arestului în privința inculpatului, cu excepția încheierii privind aplicarea arestului, nu este pasibilă de atacare în instanța ierarhic superioară, deoarece în ședința de judecată inculpatului îi sunt garantate toate drepturile procesuale. Prevederea unei căi de atac pentru asemenea încheieri ar periclita procesul de judecare a cauzei într-un termen rezonabil.

Raport privind respectarea dreptului la libertate la faza urmăririi penale în Republica Moldova¹

Concluzii (pag. 103-104)

1) În perioada iulie – decembrie 2011, în Republica Moldova au fost examinate 1,425 de demersuri de aplicare a arestului. 85% dintre acestea au fost admise integral sau parțial. În șapte judecătoria, au fost admise 100% de demersuri. În ceea ce privește prelungirea arestului, din cele 1,207 demersuri examinate au fost admise integral sau parțial 83,1%. În 12 din cele 41 de instanțe în care activau judecători de instrucție, au fost admise integral sau total 100% din demersurile de

prelungire a arestului. Având în vedere calitatea dubioasă a demersurilor de arestare, acest procentaj arată alarmant;

2) Încheierile judecătorești au devenit mai voluminoase din cauza reproducerii legislației relevante și a unor pasaje generale care sunt repetate în toate hotărârile adoptate de același judecător. Totuși motivele reale din încheierile prin care se dispune aplicarea ori prelungirea arestării sunt succinte și abstracte;

3) Atunci când autorizează arestarea, judecătorii de instrucție continuă să adopte încheieri motivate insuficient. Unele din aceste hotărâri sunt total nemotivate. Adesea judecătorii folosesc motivări tipizate;

4) În majoritatea cazurilor, judecătorii de instrucție nu se pronunță asupra bănuielii rezonabile, deși aceasta reprezintă o condiție esențială pentru arestare. Uneori, deși apărarea în pledoarii susținea că nu există probe care ar confirma bănuiala rezonabilă, instanța nu s-a pronunțat pe marginea acestor argumente;

5) În multe cazuri, instanțele nu se pronunță asupra înscrisurilor invocate în demersul de arestare. Destul de des, motivarea încheierii judecătorului de instrucție se rezumă la reproducerea sintagmelor: „ar putea să se ascundă de organul de urmărire penală, de instanță, să împiedice aflarea adevărului în procesul penal ori să săvârșească alte acțiuni”;

6) Au fost întâlnite suficiente cazuri în care judecătorii de instrucție și-au motivat încheierile prin temeuri care nici nu au fost invocate de procuror în demers, ceea ce duce la încălcarea principiilor contradictorialității, asigurării dreptului la apărare și egalității armelor;

7) Există o jurisprudență bogată a CtEDO pe marginea art. 5 CEDO, inclusiv în cauzele moldovenești. Instanțele de judecată invocă această jurisprudență în motivarea hotărârilor lor. Totuși aceste referiri sunt pur declarative. Deseori soluția dată în încheiere este contrară jurisprudenței CtEDO citată în aceeași încheiere;

8) În caz de prelungire a arestului, judecătorii, de regulă, au justificat detenția persoanei prin persistența motivelor puse la baza arestării inițiale. Deseori, judecătorii făceau referire la necesitatea bunei desfășurări a urmăririi penale și la faptul că punerea în libertate a persoanei ar prezenta pericol pentru ordinea publică. De regulă, instanțele nu dădeau explicații cum, odată cu trecerea timpului, punerea în libertate ar putea afecta negativ societatea sau împiedica buna desfășurare a procesului penal;

9) Nu există o practică unitară de înmănare a copieii încheierii persoanelor în privința cărora au fost examinate demersurile și de confirmare a înmănării copieii încheierii;

10) Au fost constatate numeroase cazuri în care judecătorii de instrucție nu au adoptat încheieri interlocutorii în cazuri de depistare pe corpul acuzatului a leziunilor corporale.

Concluzii (pag. 122-123)

1) În instanțele de recurs, la fel ca și în instanțele de fond, nu există o practică unitară de înregistrare a recursurilor parvenite împotriva încheierilor privind examinarea demersului de aplicare sau, după caz, de prelungire a arestului. Nu există fișe special acomodate la evidența acestor categorii de dosare, fișele sunt de ordin general, pentru dosare civile, penale, contravenționale;

2) În momentul examinării dosarelor monitorizate, PIGD nu era adaptat pentru înregistrarea și gestionarea acestor categorii de dosare de către instanța de recurs. Evidența acestor dosare în instanțele de recurs se efectua doar prin completarea unor fișe pe fiecare dosar. Fișele nu se îndeplinesc cu răspunsuri la fiecare indice specificat în ele. Unele fișe nu menționează autorul recursului;

3) Lipsesc datele despre înmănarea copieii recursului declarat de procuror. Nu sunt date despre înmănarea copieii deciziei instanței de recurs;

4) Deși judecătorii de instrucție admit mai mult de 80% din demersurile cu privire la arestare, sunt contestate doar circa 22% din încheierile judecătorului de instrucție;

5) În circumscripția Curții de Apel Bălți data ședinței instanței de recurs se stabilește de către instanța de recurs, și nu de instanța de fond;

6) Deși legea prevede obligația instanțelor de a expedia dosarul cu recurs în 24 de ore de la primirea recursului la instanța de recurs, mai mult de 2/3 din dosare sunt expediate în trei și mai

multe zile, iar în unele dosare lipsesc datele despre momentul expedierii dosarelor în instanța de recurs;

7) Mai mult de 80% din recursuri pe aceste categorii de dosare se examinează de Curtea de Apel Chișinău, ceea ce influențează calitatea examinării recursurilor;

8) Doar 48% de recursuri au fost examinate de către instanțele de recurs în ziua stabilită de instanța de fond. În celelalte cazuri, ședințele de judecată au fost amânate, în unele cazuri chiar și de două sau de trei ori;

9) Instanțele de recurs admit în medie doar circa 20% din recursuri. Mai mult de jumătate din recursurile admise în perioada iulie – decembrie 2011 au fost recursurile procurorilor. Rata de admitere a recursurilor procurorilor este de trei ori mai mare decât rata aditerii recursurilor apărării. Rata înaltă de admitere a recursurilor procurorilor, cel mai probabil, se datorează predispoziției acuzatoriale a judecătorilor curților de apel;

10) Ca și instanțele de fond, instanțele de apel, în mare parte, argumentează hotărârile lor prin motivări generale și abstracte, fără a face referire la circumstanțele cauzei și fără a răspunde la argumentele invocate de către părți în recurs;

11) Carențele în motivarea deciziilor curților de apel încurajează practicile deficiente ale judecătorilor de instrucție. Se pare că judecătorii care examinează în recurs procedurile de arestare au o atitudine mult mai rezervată decât judecătorii de instrucție în ceea ce privește aplicarea măsurilor preventive non-privative de libertate;

12) Deși în cazul acestor categorii de dosare legea nu permite adoptarea doar a dispozitivului deciziei, instanțele de recurs, în absoluta majoritate a cazurilor, adoptau și pronunțau doar dispozitivul deciziei, iar redactarea acesteia se făcea cu mari întârzieri.

Cu referire la pretinsele încălcări ale Constituției Republicii Moldova

1. Codul de procedură penală nu prevede expres cazurile și condițiile de prelungire a termenului de arest până la 3 luni și pentru cazurile excepționale, fapt care are consecințe negative – arestări abuzive. Notăm că, hotărârea Plenului CSJ nu poate înlocui reglementările exprese.

Mai mult, conform hotărârii Plenului CSJ indicate supra se constată expres (pct. 62) că, prevederile art. 186 CPP, care reglementează procedura prelungirii duratei arestării preventive sau la domiciliu a inculpatului, sînt aplicabile în cazul cînd, la trimiterea cauzei în instanța de judecată, persoana se află în stare de arest, măsură care a fost aplicată în faza de urmărire penală, și numai pînă la pronunțarea sentinței. Adică, pe cale de consecință, în cazul aplicării primare a arestului preventiv de către instanța de judecată, cu prelungirea lui ulterioară, după expedierea cauzei penale în judecată pentru examinare în fond, atunci prevederile art. 186 CPP nu se mai aplică.

Totodată, vom menționa că, în cazul înlocuirii măsurii arestului preventiv cu arestul la domiciliu la faza examinării cauzei în fond, atunci inculpatul este privat de dreptul de a contesta cu recurs această înlocuire, cu toate că, arestul la domiciliu se aplică doar în cazul în care sînt întrunite condițiile pentru aplicarea arestului preventiv, căzând sub incidența art. 5 din Convenție, care obligă Republica Moldova să creeze recurs efectiv împotriva unei asemenea măsuri.

De altfel, necesitatea reglementării exprese a cazurilor și condițiilor de prelungire a termenului de arest până la 3 luni și pentru cazurile excepționale este și mai evidentă, ținând cont de practica constantă a CEDO de condamnare a Republicii Moldova pentru violarea art. 5 din Convenție prin detenția prelungită a persoanelor în arest preventiv, în lipsa oricăror motive rezonabile în acest sens, în baza unor motivări formale, de blanchetă.

În plus, conform raportului indicat în prezenta sesizare privind aplicarea arestului la faza urmăririi penale, se constată aplicarea și prelungirea în condiții formale a arestului preventiv. Adică, instanțele de judecată își neglijează obligațiile sale legale conform art. 5 din Convenție, chiar și în cazul în care există reglementări exprese cu privire la cazurile și condițiile de aplicare a arestului preventiv. Respectiv, în lipsa unor reglementări exprese cu privire la cazurile și condițiile de prelungire a termenului de arest până la 3 luni și pentru cazurile excepționale, după expedierea dosarului penal în judecată pentru examinare în fond, riscul detenției ilegale prelungite a presoanci pînă la pronunțarea sentinței, este unul extrem de ridicat.

2. Articolul 186 alin. 9) din CPP nu prevede expres dacă acesta se referă doar la arestul preventiv sau și la arestul la domiciliu. Chiar și hotărârea Plenului CSJ citată în prezenta sesizare are un conținut contradictoriu la acest capitol. Astfel, în pct. 61 din hotărâre se menționează că, *în caz dacă este necesar de a prelungi durata arestării preventive sau la domiciliu* a inculpatului, după trimiterea cauzei în instanța de judecată, acuzatorul de stat, nu mai târziu de 5 zile pînă la expirarea termenului de arestare care a fost aplicat în faza de urmărire penală, înaintează instanței care judecă cauza un demers privind prelungirea acestui termen. *Fiecare prelungire a duratei arestării preventive nu poate depăși termenul de 90 de zile* în faza judecării cauzei pînă la pronunțarea sentinței.

Respectiv, justițiabilului nu îi este clar dacă, art. 186 alin. 9) din CPP se referă la arestul preventiv și arestul la domiciliu sau doar la arestul preventiv, însă acest fapt este extrem de important, or, conform art. 5 din Convenție cât și conform legislației naționale, arestul la domiciliu este de asemenea o privare de libertate.

În ultima perioadă, au devenit cunoscute mai multe cazuri în care avocații indică la încălcarea de către instanțele naționale de judecată a prevederilor art. 25 alin. (4) al Constituției Republicii Moldova, care reglementează termenul - limită de 12 luni pentru care poate fi prelungit arestul preventiv.

Instanțele de judecată, în încheierile prin care dispun prelungirea termenului aflării sub arest a inculpaților, evită să aplice prevederile art. 25 alin. (4) al Constituției Republicii Moldova, fac trimitere exclusiv la prevederile art. 186 alin. (9) Cod de procedură penală.

Încheierile emise de judecători în astfel de cazuri se referă direct la prelungirea măsurii preventive în privința inculpaților invocîndu-se așa-numitele „*circumstanțe excepționale*” care nici nu sînt definite ori explicate în Codul de procedură penală, și nu la prelungirea termenului judecării cauzei, fapt, care indică la înțelegerea eronată de către ei a conținutului dispozițiilor alin. (9) și (10) art. 186 Cod de procedură penală.

Mai mult, încercările apărătorilor de a orienta judecătorii să ridice excepția de neconstituționalitate a prevederilor alin. (3), (6) și (9) art. 186 Cod de procedură penală, precum și de a sensibiliza Ombudsmanul țării la acest capitol, s-au soldat cu eșec, posibil, datorită faptului că la moment în plan național există un număr mare de cauze penale, în care inculpații sînt ținuți în stare de arest preventiv o perioadă ce depășește 12 luni, iar eliberarea acestora ar provoca anumite animozități în societate.

Deși, în conformitate cu prevederile art. 7 alin. (3) Cod de procedură penală, excepția de neconstituționalitate a unor norme poate fi ridicată de instanța de judecată, aceste prevederi sînt interpretate doar în sensul că judecătorii, discreționar decid de a solicita sau nu Curții Supreme de Justiție sesizarea Curții Constituționale.

Încheierea de refuz în satisfacerea unor astfel de cereri a avocaților nu se supune separat recursului, fapt, care anihilează de fapt dreptul lor de a supune controlului constituționalității norma care urmează să fie aplicată în fiecare caz concret.

Analizînd situația, constatăm că prevederile art. 186 alin. (3), (8) și (9) Cod de procedură penală nu sînt în corespundere cu principiile fundamentale statuate de art. 25 alin. (4) din Constituția Republicii Moldova, care stabilește foarte clar și imperativ că termenul arestării poate fi prelungit numai de către judecător sau de către instanța judecătorească, în condițiile legii, **cel mult pînă la 12 luni.**

Astfel: În vederea realizării unuia din obiectivele generale ale Strategiei de reformare în sectorul justiției pentru anii 2011-2016, prin ordinul ministrului justiției nr. 70 din 22.02.2013 a fost constituit Grupul de lucru pentru identificarea deficiențelor și lacunelor existente în legislația procesual-penală din Republica Moldova, incompatibilitățile cu standardele stabilite de Convenția europeană a drepturilor omului și jurisprudența CtEDO.

Acest grup de lucru, care a inclus reprezentanți din Curtea Supremă de Justiție, Procuratura Generală, Ministerul Justiției, Agentul guvernamental, Ministerul Afacerilor Interne, reprezentanți ai mediului academic și ai societății civile, reprezentanți ai Misiunii NORLAM în Republica Moldova și SOROS, a elaborat în aprilie 2014 „*Studiul de compatibilitate a prevederilor Codului de procedură penală al Republicii Moldova cu prevederile art. 5 din Convenția Europeană a*

*drepturilor omului și jurisprudența relevantă a Curții Europene a drepturilor omului*¹.

Anume constatările făcute de grupul de lucru în cadrul acestui studiu au servit ca bază și au motivat elaborarea de către Ministerul Justiției a proiectului de Lege pentru modificarea și completarea Codului de procedură penală, inclusiv a prevederilor art. 186 al acestui act legislativ, care se referă la termenul ținerii persoanei în stare de arest și prelungirea lui și care a fost aprobat de Guvernul Republicii Moldova la ședința din 16 iunie 2015.²

Totuși, proiectul legii², aprobat de executiv nu urmează recomandările făcute de grupul de lucru în cadrul studiului¹ și, deși propune modificarea și completarea substanțială a prevederilor art. 186 Cod de procedură penală, nu urmărește aducerea acestora în corespundere cu principiile fundamentale statuate de art. 25 din Constituția Republicii Moldova, motiv pentru care ridicarea excepției de neconstituționalitate a prevederilor art. 186 Cod de procedură penală este importantă și imperios necesară.

Normele, contestate din aliniatele (3) și (8) și (9) ale art. 186 Cod de procedură penală contravin prevederilor art. 25 alin. (4) din Constituție, **care stabilește foarte clar că termenul arestării nu poate depăși 12 luni de zile.**

La moment, în practică se observă două interpretări diferite a acestei norme constituționale, care indică indubitabil la caracterul neclar și neprevizibil al acestora, fapt care a pus amprenta pe reglementările statuate de art. 186 Cod de procedură penală.

a) într-o opinie aceasta s-ar referi exclusiv la termenul arestării pe durata urmăririi penale.

b) în altă opinie - termenul arestării nu ar trebui să depășească în total 12 luni de zile, indiferent de etapa și faza procedurilor, pre-judiciară sau judiciară.

Consider că articolul 25 alin. (4) din Constituție nu distinge aplicarea diferențiată în privința persoanei a termenului - limită de 12 luni de arest pentru fazele de urmărire penală ori de judecare a cauzelor penale și avînd în vedere că acest termen maxim a fost instituit ca o garanție pentru persoana arestată - **el trebuie interpretat doar în favoarea acesteia.**

Cu alte cuvinte, termenul de 12 luni stabilit de art. 25 alin. (4) al Constituției Republicii Moldova este o formă de „**prescripție procedurală**” care limitează acțiunile arbitrare ale statului față de persoana arestată ce este în așteptarea soluției pe cauza sa penală **și care se află de iure și de facto în această perioadă la adăpostul principiului prezumției nevinovăției.**

Totodată termenul stabilit expres și concret în art. 25 alin. (4) al Constituției, a fost instituit pentru a garanta celeritatea procedurilor penale și pentru a obliga autoritățile judiciare și de urmărire penală să acorde prioritate examinării cauzelor unde persoanele sînt arestate, fiind grav afectată libertatea și siguranța acestora.

În fapt, prin reglementarea diferențiată a procedurilor de prelungire a termenului arestului în faza de urmărire penală (*art. 186 alin.(3) Cod de procedură penală*) și în faza examinării cauzei penale în judecată (*art. 186 alin.(8) Cod de procedură penală*), legislatorul a ocolit abuziv norma imperativă a Constituției care stabilește termenul-limită de 12 luni de aflare a unei persoane în arest și a creat posibilitatea cînd o persoană poate să se afle cumulativ o perioadă de 24 luni și mai mult în arest (**EXEMPLU: 12 luni în faza urmăririi penale + 12 luni în faza de judecare a cauzei penale + perioadele nedeterminate în care arestul poate fi prelungit în așa-numitele „situații excepționale”** (*art. 186 alin. (9) Cod de procedură penală*)).

Mai mult, normele prevăzute la alin. (9) art. 186 Cod de procedură penală nu sînt previzibile și înlesnesc aplicarea arestului ca măsură de constrîngere peste termenul-limită de 12 luni, ceea ce imprimă restrîngerii dreptului la libertate în timpul arestării un caracter arbitrar.

Astfel, norma alin. (9) al art. 186 Cod de procedură penală stabilește abuziv și contrar prevederilor art. 25 alin. (4) din Constituție că după expirarea termenului de 12 luni, termenul

¹http://www.justice.gov.md/public/files/file/studii/studii_srsj/Studiu_de_compatibilitate_cu_prevederile_art._5_din_CE_DO-MJ-2014.pdf „Studiul de compatibilitate a prevederilor Codului de procedură penală al Republicii Moldova cu prevederile art. 5 din Convenția Europeană a drepturilor omului și jurisprudența relevantă a Curții Europene a drepturilor omului”, aprilie 2014.

²http://www.gov.md/sites/default/files/document/attachments/intr07_22.pdf Proiectul Legii pentru modificarea și completarea Codului de procedură penală, inclusiv a art.186, aprobat la ședința Guvernului Republicii Moldova din 16 iunie 2015.

judecării cauzei cu menținerea inculpatului în stare de arest poate fi prelungit doar în cazuri excepționale, la demersul procurorului, printr-o încheiere motivată a instanței care judecă cauza, de fiecare dată cu 3 luni pînă la pronunțarea sentinței.

În acest sens, legislatorul a amestecat noțiunile de „*termen de judecare a cauzei*” cu „*termen de arestare*”, instituind situații în care existența cazurilor excepționale, care nu sînt enumerate ori explicate expres, poate justifica prelungirea termenului de menținere a inculpatului în arest la infinit după expirarea termenului - limită stabilit de art. 25 alin. (4) Cod de procedură penală.

Este adevărat că, legislația comparată tratează diferit problema termenilor deținerii prelungite a persoanelor în arest. Astfel, unele state stabilesc termenii maximi de detenție a persoanelor în stare de arest ținînd cont de termenii medii pe țară pentru examinarea unei cauze penale în fond, alte state însă operează cu noțiunea de termen rezonabil.

Republica Moldova a adoptat conceptul termenului rezonabil de deținere a persoanei în stare de arest după expedierea cauzei în instanța de judecată.

Spre regret, acest concept actualmente nu se justifică în condițiile Republicii Moldova și are drept efect detenția prelungită abuzivă a inculpaților pe parcursul examinării cauzei penale în instanța de judecată, fapt care confirmă că, articolul de lege contestat este contrar și art. 54 din Constituție.

Faptul că, conceptul de termen rezonabil nu este funcțional pe teritoriul Republicii Moldova, în principiu, este recunoscut și de către Guvernul Republicii Moldova, care, la data de 21 august 2015 a adoptat Hotărârea nr. 581cu privire la aprobarea proiectului de lege pentru modificarea și completarea Codului de Procedură Penală al Republicii Moldova, unde, printre altele, se propune ca detenția în stare de arest preventiv a persoanei să fie în limita maximă de 12 luni. Drept motiv, se invocă, printre altele, imposibilitatea aprecierii noțiunii de cazuri excepționale și evitarea detenției abuzive și prelungite a persoaneiⁱⁱ.

De menționat că unele aspecte ale acestei probleme au fost reflectate în Hotărîrea Curții Constituționale a Republicii Moldova despre controlul constituționalității art. 79 alin. (1), (2), (5) și (6) și art. 79¹ alin. (1) și (2) Cod de procedură penală al Republicii Moldova, nr. 72 din 23.12.1999.

Totuși, constatările Curții Constituționale făcute în hotărîrea din 1999, în special că dispozițiile art. 25 alin. (4) din Constituție se referă la etapa de anchetă preliminară și nicidecum la dezbaterile judiciare, precum și că norma procesuală, prevăzută în alin. 6 art. 79 Cod de procedură penală, potrivit căreia, după trimiterea cauzei în judecată, inculpatul poate fi ținut sub arest pînă la rezolvarea definitivă a cauzei într-un termen rezonabil, nu contravine Constituției - **nu mai sînt relevante și actuale, pe motiv că prin Legea nr. 351-XV din 12.07.2001 pentru modificarea și completarea Constituției Republicii Moldova, art. 25 alin. (3) și (4) au fost modificate esențial.**

Astfel, în conformitate cu noile prevederi ale art. 25 alin.(4) al Constituției, „... termenul arestării poate fi prelungit numai de către judecător **sau de către instanța judecătorească**, în condițiile legii, cel mult pînă la 12 luni.”

Din conținutul normei constituționale enunțate, este evident că în situația în care termenul arestării poate fi prelungit numai de judecător sau de către instanța judecătorească cel mult pînă la 12 luni, această dispoziție se referă atît la faza urmăririi penale, cînd arestul este prelungit de judecătorul de instrucție, cît și la faza judecării cauzei penale, cînd arestul este prelungit de instanța judecătorească.

Concluzie

În lipsa unor reglementări exprese, clare și previzibile în domeniu, au drept efect:

1. pronunțarea unor hotărâri contradictorii în ceea ce privește condițiile și cazurile de prelungire a termenului de arest pînă la 3 luni și pentru cazurile excepționale.
2. Afectează dreptul la un recurs efectiv împotriva prelungirii arestului la domiciliu la faza judecării cauzei în fond și/sau împotriva actelor de înlocuire a arestului preventiv cu arestul la domiciliu.

3. Afectează previzibilitatea cazurilor și condițiilor de care trebuie să țină instanța de fond la aplicarea primară a arestului preventiv/la domiciliu după expedierea cauzei în judecată pentru examinare în fond și prelungirea acestor măsuri. 4. Afectează previzibilitatea și claritatea în ceea ce privește aplicabilitatea art. 186 alin. 9) CPP (arest preventiv și arest la domiciliu sau doar arest preventiv).

4. Prevederile alin. (3), (8) și (9) ale art. 186 Cod de procedură penală (*care reglementează diferențiat pentru faza urmăririi penale și pentru faza judecării cauzei penale posibilitatea prelungirii pînă la 12 luni a perioadei menținerii în stare de arest a persoanei*), încalcă dreptul la libertate individuală și siguranța persoanei consacrat de art. 25 din Constituție;

IV CERINȚELE AUTORULUI SESIZĂRII

Urmare a celor menționate supra și conform articolelor 4, 23, 25, 54 din Constituția Republicii Moldova

solicit:

a admite prezenta sesizare spre examinare în fond.

a supune controlului constituționalității art. 186 alin. 3), 8) și 9) din Codul de procedură penală al Republicii Moldova;

a declara neconstituțional art. 186 alin. 3), 8) și 9) din Codul de procedură penală al Republicii Moldova.

V. DECLARAȚIA ȘI SEMNĂTURA

Declar pe onoare că informațiile ce figurează în prezentul formular de sesizare sunt exacte.

Data: 04 februarie 2016

Locul: mun. Chișinău

Cu respect

Adrian Lebedinschi

Vasile Bolea

Deputați în Parlamentul Republicii Moldova

ⁱ http://soros.md/files/publications/documents/Raport_Respectarea_Dreptului_print.pdf

ⁱⁱ <http://parlament.md/ProcesulLegislativ/Proiectedeactelegislative/tabid/61/LegislativId/2814/language/ro-RO/Default.as>